

4. PŘÍRODNÍ PLETIVA (SLÁMA, LÝKO, RÁKOS, LOUBEK, PROUTÍ)

Splétání rostlinných materiálů patří k nejstarším dovednostem člověka. Je rozšířeno ve všech kulturách po celém světě, ale vzhledem k malé životnosti materiálů postrádáme dostatek dokladů pro raná období lidských dějin. Jako tradiční splétané materiály jsou uváděny rákos, sítina a různé čeledi vodních a bahenních rostlin, dále kořínky stromů, lýko, proutí; mezi mladší materiál řadíme slámu, jejíž použití je vázáno na vypěstování dlouhého stébla. Splétání přírodních pletiv mělo formu domácí a domácí práce; jen v případě košíkářství se jednalo o produkci řemeslnickou (živnost).

I když se ke splétání používaly různé suroviny přírodního původu, společná je technologie pletení, tj. spojování materiálu pomocí jeho ohýbání. Rozeznáváme techniky: 1) Copánková (pletení šňůr a jejich následné sešívání do výrobku); 2) Spirálová (obtáčení materiálu ze středu dna do požadovaného tvaru nádoby); 3) Křížová (proplétání materiálu v pravém úhlu jako v tkanině).³⁵⁸

Sláma

Sláma jako pletařský materiál má sice dobré izolační vlastnosti, ale je křehká a láme se, proto se musela oplést jiným pevnějším materiálem. Její široké užití v tradiční kultuře dokumentují různorodé slaměné výrobky, které sloužily k mnoha účelům: povřísla na vázání obilí, došky jako střešní krytina, ošatky na chleba, nádoby na ukládání různých komodit, zvykoslovné předměty, dekor provedený slaměnou intarzií. Široká spotřeba slaměných výrobků vedla k tomu, že zpracování slámy se v některých lokalitách stává specializovanou nebo sezónní prací zajišťovanou mnoha domácími pracovníky.

Mezi důležitá výrobní střediska v jižních Čechách náležela Nová Ves u Klikova, kde se pletly ošatky na chleba opletené borovicovými loubky. Z moravských středisek nelze opomenout obec Zastávku na severu Drahanské vrchoviny, kde se produkovaly slaměnky opletené lýkem. Jinak orientované bylo další výrobní středisko na Drahanské vrchovině v Brodce u Konice a okolních vesnicích (Skřípov, Runářov). Zpracování slámy se zde provádělo copánkovou technikou, již podle tradice přinesli vysloužilci z Itálie. Nejdéle se produkce udržela v Lipové, kde ji po II. svět. válce převzal ÚLUV.³⁵⁹ Jihomoravská výrobní střediska byla lokalizována na úpatí Chřibů, do vesnic Věteřov a Uhřice u Kyjova. Šlo o sezónní práci zedníků, stejně jako v Březové u Zlína.

Základním materiálem byla žitná sláma, která dorůstala nejdelších stébel. Musela být ale ručně vyláčená, aby nedošlo k jejímu polámání. Domáctí výrobci ji získávali z vlastní sklizně nebo za ni dodavatelům platili hotovými výrobky. Vzhledem k tomu, že se jedná o materiál, který se láme, proto se musel zpevňovat opletáním pevnějším

358 MOSZYŃSKI, K.: *Kultura ludowa Słowian I*. Kraków 1929, s. 315–318.

359 VÁLKA, M.: Zpracování přírodních pletiv v Lipové a okolí. In: *Lidová kultura a nářečí na Boskovicku*. Boskovice 2009, s. 86–89.

materiálem (štípaný vrbový prut, lýko, loubek), který byl z místních zdrojů. Různé techniky zpracování výrobků ze slámy³⁶⁰ lze rozdělit: **1) Vázání**, kterým byla připravována povřísla ad hoc přímo na poli nebo do zásoby přes zimu v hospodářství. Do této kategorie náleží i slaměná krytina, došky (*hlaváče, záklasňáky, hřebenové došky*) vyráběné hospodáři nebo specializovanými doškáři; běžně používaná krytina dožívá v meziválečné době; **2) Pletení ze svazku** slámy, tzv. spirálová technika se prováděla pomocí kožené manžety. Sláma byla oplétána štípaným vrbovým prutem, zarovnaným a zbaveným vnitřní dřeviny nebo lipovým lýkem získaným na jaře z mladých lípek. Z pásů kůry, dlouhých 2 až 3 m a širokých 10 cm, se doma pomocí nože oddělilo lýko. Usušené lýko se před prací máčelo ve vodě. V zimě se kmeny lip musely nejdříve napařit v peci. V některých regionech se k oplétání slámy používal loubek ze smrkového kořínku (Českomoravská vrchovina, Chodsko) nebo z borového dřeva (Nová Ves u Klikova). Výrobky ze slámy zhotovené spirálovou technikou byly různorodé. Základním tvarem byly ošatka (*slaměnka, okřín*) na kynutí chlebového těsta, slaměné misky na vařené brambory, velké zásobnice na zrní, mouku, peří, sušené ovoce. Měly různý tvar (kulovité, baňaté, válcovité), nesly odlišné regionální názvy (*baňa, kubaňa, kůš*) a místo jejich uložení bylo na půdě, sýpce či v suché komoře.³⁶¹ Touto technikou se pletly také míry na obilí (čtvrť), včelí úly, husí hnízda, víka na díže, vědra na vodu, která uvnitř vysmolená sloužila k výzbroji hasičů. Jako doplněk ženského i mužského oděvu sloužily slaměné klobouky, kabely podlouhlého či válcovitého tvaru (*klebetník, sotůrek*); **3) Pletení ze stébla slámy** dalo vzniknout dutým prostorovým pletencům hruškovitého či jiného tvaru (jehly, krychle); plošné pletence měly strukturu pavučiny. Jiné prostorové tvary se vytvářely ze slaměných řetězců navlečených na niti (*muší ráj*). Do této skupiny náleží také obřadní předměty, jako dožínkové věnce, víchy k označení volného prodeje vína či vlastnického práva, ozdoby na koně k obřadním příležitostem; **4) Copánková technika** byla charakteristická pro Dražanskou vrchovinu, kam ji podle tradice měli přinést po pol. 19. stol. vojenští vysloužilci z Itálie. Nastříhaný slaměný materiál se splétal do copánků (*šňůr*) z 5, 7, 9, stébel od spodního konce copánku. Různou technikou pletení bylo možno vytvářet vzorování a doplňováním stébel vznikala nekonečná šňůra. Začištěné šňůry se lisovaly dřevěným válečkem a sešíváním na formách se vytvářely tašky, klobouky a další výrobky³⁶²; **5) Polepování slámou** představuje dekorativní techniku označovanou jako slaměná intarzie. Očištěná stébla se rozřízla, nastříhala na různé tvary (čtverečky, trojúhelníky, kosočtverce) a z nich se sestavoval ornament. Slámu bylo možno barvit, nebo použít materiál s odlišnou barevností (žito, oves). Touto technikou se zdobily velikonoční kraslice, ale také modlitební knížky, kazety a dózy i nábytek jako koutní skříňky nebo police na nádobí.

360 EBERHARDOVÁ, A. – ŠENFELDOVÁ, H.: *Sláma a orobinec*. Uh. Hradiště 1970.

361 JERÁBEK, R.: Pletené obilní nádoby na Valašsku. In: *Historický sborník* 1956, s. 77–81.

362 SEKANINA, F.: Vznik a rozvoj domácího slaměného a lýkového průmyslu v Lipové. *Věci a lidé* 2, 1949–1950, s. 68–79; ŠENFELDOVÁ, H.: Domácká výroba ze slámy na Dražanské vysočině. *Národopisný věstník* XXI (63), 2004, s. 114–120.

Orobinec

Orobinec (*palach, šáchor, rákos*) je bažinatá víceletá rostlina rostoucí v mělkých vodách rybníků, mrtvých ramen řek a v močálech, která k růstu potřebuje teplé slunné léto. Sklízí se na podzim za vysokého stavu vody, kdy se vyžíná srpem pod hladinou a shání se ke břehu. Za nízkého stavu vody nebo na vypuštěných rybnících se vynášá v otepích na břeh. V zimě je možno žnout orobinec i strojově, ale nejhodnotnější část rostliny zůstává pod ledem nevyužita.

Nažnutý orobinec se na břehu vysuší a transportuje do dílny. Ke zpracování se hodí pouze lodyha dlouhá cca 70–110 cm. Skládá se z jádra a listových obalů (*šupek*); nejhodnotnější jsou vnitřní listy a jádro. Z materiálu se řežou nožem dva až tři podélné proužky, které se splétají. Z hlediska technologie rozlišujeme: **1) Práce ze stvolu**, kdy základním výrobkem je rohož (podložka) s plátňovou strukturou. Na formě je možno uplést i kabelu; **2) Práce z úpletu** vzniká spletením několika pramenů do copánku (*lelík, žilka*). Výrobky pak vznikají, stejně jako u slámy, sešitím v ruce či na formě. Tradičním výrobkem je sotůrek (*klebetník*) nebo taška.³⁶³

Hlavním výrobním střediskem zpracování orobince v Čechách byl **Bakov nad Jizerou** s dostatkem místní suroviny. Znalosti pletení se dostaly do Bakova prostřednictvím kapucinského kláštera v nedalekém Mnichově Hradišti. Výrobní sortiment zahrnoval torby, rohože, bačkory. Vedle odbytu zboží v tuzemsku se vyváželo také do zahraničí, do Itálie, Francie, Dánska, Holandska, USA, Německa. Na počátku 20. stol. výrobu provozovalo na 1800 osob. V r. 1953 výrobu převzal místní průmyslový kombinát. Nepříznivé sociální poměry v **Lomnici nad Popelkou** řešila obec r. 1912 zavedením výroby po vzoru Bakova n. J. Výrobní profil byl obdobný. Naopak starší tradice mělo zpracování orobince v **Brumovicích** na jižní Moravě, kde výrobu zavedli už za napoleonských válek. Jako sezónní práce v zimě se specializovala na pletení sotůrků prodávaných podomním obchodem. Výrobu organizovala také Moravská ústředna, od r. 1954 ÚLUV. V dalším jihomoravském výrobním středisku, v **Blatnici** jsou počátky zpracování orobince spojeny s pletařským kurzem v r. 1913. Surovina se musela ale dovážet. Sortiment zahrnoval rohože a kabely, které podomním obchodem směřovaly na Znojensko a západní Moravu. Po 2. světové válce došlo k výraznému poklesu produkce, mnohde výroba zanikla. Udrzuje se díky ÚLUV a družstvům. Tradiční výroby ztratily funkci se změnou zemědělského hospodaření, proto snaha o uplatnění v soudobé bytové kultuře vede k inovacím produkce.

Loubek

Pružný pásek (proužek) dřeva vyštípnutý z kmene, prutu, větve nebo kořene se užíval jako pletařský materiál v horských regionech, kde se nedalo vypěstovat kvalitní vrbové proutí. Užíval se v severních a západních Čechách (Chodsko, Staňkovsko, Pošumaví, Sušicko), na Českomoravské vrchovině (Studnice u Hlinska), na východní Moravě

363 EBERHARDOVÁ, A. – ŠENFELDOVÁ, H.: *Sláma a orobinec*. Uh. Hradiště 1970, s. 47–59.

(Jasenná, Lutonina a Ublo na Valašsku) a ve Slezsku (Jablunkovsko). Pletení z loubků je doloženo i z jiných středoevropských zemí (Slovensko, Německo, Lužice, Polsko), nebo v Rumunsku a na Balkáně.³⁶⁴

Zpracování loubku byla výroba specializovaná, vyžadující praxi, ale měla vždy jen formu domácí práce a nikoliv řemeslnou. Prodej si zajišťoval sám výrobce podomním obchodem; ve větších střediscích fungoval systém překupníků. Výrobci se rekrutovali z řad drobných rolníků, bezzemků, zedníků a jako forma sezónní práce pletení z loubků zaniklo po r. 1945, kdy se objevily nové možnosti výdělků v průmyslu. Výroba se udržela jen v okolí Suchdola nad Lužnicí a v dílnách ULUV.

Pletařský materiál opět vycházel z místních podmínek. Rozlišovaly se loubky: 1) Osnovní udržující tvar, proto silnější, pevné, ale pružné (*žebra, šíny, osnovy*); 2) Zaplétací sloužící k vlastnímu pletení; musely být vláčné, ohebné, odolné proti praskání (*kořínky, špánky, lubce, lyka*). Z hlediska použitého materiálu rozlišujeme: **1) Loupané loubky**, které byly nejtvárnější ze smrkových kořínků, protože se daly jemně loupát a ohýbat i do smyček, proto se užívaly jako zaplétací. Dobývaly se po celý rok vyjma zimy, nejlépe na mytínách a okrajích lesa, kde rostly dlouhé kořeny. Kořen se vykopal 1 až 2 m od kmene motykou, přesekl se nebo přerezal pilkou a pak se pomocí motyky vytahoval ze země. Vykopané kořínky se svázaly do otýpek a doma ještě čerstvé loupaly na loubky.³⁶⁵ Loupání se provádělo ručně: kořínek se na širším konci nařízl a pak se v prstech obě poloviny oddělovaly. Dalším dělením se získal loubek potřebné síly. Okraje se očistily nožem, zarovnal a naloupané loubky se uložily do zásoby; před vlastním pletením se namočily ve vodě, aby zvláčnely. Kořínkové loubky měly výtečné vlastnosti, ale obtížně se dobývaly. Protože se ničily lesní kultury, výrobci museli jezdit do vzdálených míst; **2) Štípané loubky** z jehličnatých stromů (borovice, smrk, jedle) se užívaly jak osnovní, tak také jako zaplétací, a to např. v Krchlebech (Staňkovsko), Pošumaví a v jižních Čechách. Špalek mokrého borovicového dřeva se štípal pomocí palice a klínu na díly v šířce loubku, jádro se odstranilo a ze zbytku se štípal loubky. Podobně se užívalo dřevo jedlové a smrkové; na štípané loubky z listnatých stromů (dub, javor, bříza, akát, vrba) bylo třeba dřevo před loupáním napařit v peci a pak ihned zpracovat, což se dělo sousedskou výpomocí. V Jasenné (Zlínsko) se loubky ještě barvily ve vodě s příměsí železa, které reagovalo na tříslo v dubu a loubek získal modročernou barvu. Užití štípaných loubků z prutů a slabších větví lísky, jívy, osiky, šípku je doloženo z Pošumaví a z jižních Čech.

Základním výrobkem z loubků byla **opálka** kulatého i oválného tvaru, zhotovovaná ve třech velikostech. Sloužila k přenášení sypkých materiálů, zejména krmiva pro koně. Kulaté loubkové košíky na brambory se pletly na Vysočině. Dalším běžným výrobkem z loubku bylo *rešeto*, síto k hrubému čištění obilí. Tvar mělo kulatý nebo

364 VYDRA, J.: Kořínky stromů jako lidový pletařský materiál. *Československá ethnografie* 4, 1956, s. 271–275.

365 Neloupané loubky se užívaly na Těšínsku, ale výrobky nejsou vzhledné.

hranatý s držadlem; z loubku byl plášť i výplet. Velké koše (*ouhrabečný, travní*) různé velikosti náležely k běžně vyráběnému sortimentu, stejně jako nůše.³⁶⁶ Regionálním specifikem valašským na Vizovicku byla lehátka (*praščáky*), jejichž dřevěná kostra měla loubkový výplet.

Vrbové proutí (košíkářství)

Splétání vrbového proutí se pokládá za jednu z nejstarších technik v rámci přírodních pletiv. Z doby Velké Moravy (Mikulčice) pocházejí pozůstatky pletených vrší, ve Velislavově bibli (kol. 1340) je v příběhu Josefa Egyptského vyobrazen pletený brah na obilí, jinde vysévání obilí z pletených košíků. Ikonografické doklady 16. stol. zobrazují vozy s pletenou korbou (*košinou*), ale dostatek písemných a hmotných dokladů pochází až z 19. a 20. stol.

Na rozdíl od jiných druhů přírodních pletiv mělo košíkářství také formu řemeslnou, cechovně organizovanou a orientovanou na trh. Jako řádně vyučení řemeslníci dosáhli profesionální úrovně, šířili novinky a pracovali s upraveným proutím. Jejich výrobní sortiment byl široký, od užitkových předmětů až po módní doplňky. Neřemeslné košíkářství, výroba pro vlastní potřebu a forma domácké práce, produkovalo jen základní tvary, jako hospodářské koše, jejichž forma se neměnila po staletí, protože byly dokonale funkční. Košíkářská výroba byla rozšířena v českých zemích všude, kde bylo možno získat potřebný materiál, jak je patrné z různých časopiseckých příspěvků i z *Etnografického atlasu 2*.³⁶⁷

V oblastech s dostatkem suroviny vznikla širší výrobní střediska. **Mělnicko** (Mlázice, Pšovka) využívalo vrbové porosty na soutoku Labe a Vltavy.³⁶⁸ Rozkvět výroba prožila v 19. stol.; k výraznému snížení produkce došlo za hospodářské krize v meziválečné době. Po r. 1945 bylo založeno košíkářské družstvo. Starou košíkářskou oblastí je **Zbraslavsko** na soutoku Berounky a Vltavy.³⁶⁹ Zdejší výroba byla už v 18. stol. natolik typická, že v korunovačním průvodu r. 1836 berounský kraj zastupoval alegorický vůz s dívkami pletoucími koše. Odbytiště výrobků nacházeli zbraslavští košíkáři v Praze; poslední výrobci pracovali pro ÚLUV. Moravské **Morkovicko** bylo největším košíkářským výrobním střediskem v českých zemích, kde je r. 1739 doložen i cech.³⁷⁰ V 19. stol. zde docházelo k vydávání odborného časopisu *Moravské košíkářské rozhledy*. Sdružování výrobců do dobrovolných družstev předcházelo znárodnění výroby po r. 1945, kdy vzniká podnik Zadrev v rámci Okresního průmyslového

366 ŠENFELDOVÁ, H.: Domácká výroba loubkových košů v Krchlebech. In: *Domácká výroba v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Měčín 2000, s. 45–50.

367 VERMOUZEK, R.: Košaři. *Český lid* 57, 1970, s. 149–154; ŠULCOVÁ, M.: Košíkářství na Poděbradsku. *Český lid* 59, 1972, s. 190–191; SCHEUFLER, V.: Přírodní pletiva, živočišné materiály (s výjimkou textilu). In: *Domácká výroba v českých zemích*. Etnografický atlas 2. Praha 1991, s. 101–126.

368 VONDRUŠKOVÁ, A.: Košíkářství na Mělnicku. *Muzeum a současnost* 7, 1984, s. 73–93.

369 RŮŽIČKA, M. O.: Košíkářská a pletařská výroba na Zbraslavsku. *Věstník NSČ při ČSAV a SNS při SAV* 1964, č. 1–2, s. 16–24.

370 PŘIKRYL, J. – KARLÍK, V.: *Morkovičtí košíkáři*. Morkovice 1968.

podniku Kroměříž. V r. 1958 zde vybuřoval svou dílnu i ÚLUV. Po r. 1989 došlo k obnově soukromého podnikání.³⁷¹

Pletacím materiálem byl původně prut z divoce rostoucích vrb, které se pravidelně řezaly. Od pol. 19. stol. košíkáři zakládali speciální prutníky; pěstování proutí patřilo k základním znalostem řádně vyučeného košíkáře. V 2. pol. 19. stol. se začal dovážet pletařský materiál ze zámoří, z Asie (rotang-pedig, druh liany, španělský rákos), sice pružný, tenký, ale bez vlastního lesku a s mírným chlupatěním.

Proutí se řeže v době vegetačního klidu (od listopadu do února), a to jednoleté pruty, které se dále třídí: kvalitní se loupou, ale rozvětvené se zpracovávají i s kůrou na tzv. zelenou práci. **Loupání** lze provádět: 1) V míze, proto se proutí na jaře mízovalo v teplé místnosti, v jámě, ve vodních nádržích venku i v umělých mízovnách; malé množství ve chlěvě. Proutí naskládané na sebe se kropilo vodou, aby se zapařilo a vyrašilo; 2) Vařením proutí v kotli (4–10 hod.), po kterém se hned prut loupe. Protože barvivo proniká do prutu, dostává načervenalou barvu. Kotel představoval ale poměrně drahou záležitost, proto na jeho pořízení vznikala družstva. K ručnímu loupání proutí sloužila dračka (*drhlík, skřípec, rozštípec*), dvouzubá vidlice ze dřeva nebo kovu, kterou se prut protáhl a zbavil povrchové kůry. Mechanizaci představoval stroj s válci, mezi kterými se prut prohnal a odkůroval.

Štípání proutí umožňovalo plést lehčí a estetičtější výrobky. Provádí se kolíkem se 3–4 šikmými zářezy. Vzniklé díly se zarovnají na úžidle mezi dvěma noži, a tak vzniknou tzv. *šény, šlemy* (Morkovice). Barvení a lakování se provádělo od 2. pol. 19. stol. u módních doplňků, jako byly dámské košíky.

Principem košíkářské technologie je proplétání osnovních a útkových prutů. Základem výrobku je **košíkářský kříž** tvořený ze silnějších kolíků (*roubíků*) v různém počtu (3+3, 3+4, 4+4) podle velikosti výrobku. Jedna část (polovina) kolíků se provleče otvorem uprostřed druhé části kolíků. Kříž se zajistí opletením a konce kolíků se vyhnou do paprskovité hvězdice. Osnovní pruty, tvořící kostru koše, se připevňují po jednom z každé strany rozvedeného kříže a zajistí se opletem z dvou až tří prutů. Následně se osnovní pruty ohnou nahoru a stěnu je možno vyplétat různými způsoby (přes jeden za jeden, tažením vrstvy), popř. vytvářet různou dekorativní strukturu (kostkování, sloupkování). Vrstva se zajistí opletem, okraj závěrkou. Obloukové ucho či dvě ucha se zaplétají do stěny koše.

Košikářské výrobky měly mnohostranné využití od praktických hospodářských košů až po módní a dekorativní zboží. Práce ze zeleného, neloupaného proutí zahrnují běžné užitkové koše různé velikosti (s 1 uchem, 2 uchy, s popruhy), pletené zásobnice a skříňky na potraviny doložené na těšínském Slezsku a na Valašsku.³⁷² Skříňky (*šperčáky*) měly dřevěnou kostru a proutěný výplet stejně jako např. lísky na ovoce. Další ryze funkční produkci představují rybářské vrše, košiny k vozům, fortifikační

371 PECHOVÁ, J.: Historie a současnost morkovického košíkářství. *Národopisný věstník XXI* (63), 2004, s. 121–129.

372 STRÁNSKÁ, D.: Pletené skříňky. *Český lid* 49, 1962, s. 16–23.

pletivo, koše (*pumáky*) k transportu munice; s výročním zvykoslovným souvisí velko-
noční pomlázky.

Jemná práce z loupaného a štípaného proutí zahrnovala nůše do trhu, nákupní košíky,
koše na prádlo a papír, košíkářskou galanterii (kazety, misky, opletení na lahve a skle-
nice) a proutěný nábytek, jehož výroba se rozvíjí od konce 19. stol. a směřuje na export
i do zámoří.

Po r. 1945 dochází k omezování výroby v souvislosti s kolektivizací a změnou života
na vesnici. Košíkářská výroba je soustředěna do družstev; mění se zásadně sortiment.
Objevuje se zavádění nových materiálů, syntetických hmot, ale zásadně s přírodními
surovinami a původními technologiemi pracuje ÚLUV.

Literatura

BLAU, Josef: *Böhmerwälder Hausindustrie und Volkskunst I*. Praha 1917; JEŘÁBEK,
Richard: Pletené obilní nádoby na Valašsku. In: *Historický sborník* 1956, s. 77–81;
VYDRA, Josef: Košíčky stromů jako lidový pletařský materiál. *Československá
ethnografie* 4, 1956, s. 271–275; STRÁNSKÁ, Drahomíra: Pletené skříňky. *Český lid* 49,
1962, s. 16–23; RŮŽIČKA, Miloš Oldřich: Košíkářská a pletařská výroba na Zbraslavsku.
Věstník NSČ při ČSAV a SNS při SAV 1964, č. 1–2, s. 16–24; PŘIKRYL, Josef – KAR-
LÍK, Viktor: *Morkovičtí košíkáři*. Morkovice 1968; EBERHARDOVÁ, Arnoštka – ŠEN-
FELDOVÁ, Helena: *Sláma a orobinec*. Technologie lidové výroby 1. Uh. Hradiště 1970;
VERMOUZEK, Rostislav: Košari. *Český lid* 57, 1970, s. 149–154; ŠULCOVÁ, Milada:
Košíkářství na Poděbradsku. *Český lid* 59, 1972, s. 190–191; ŠENFELDOVÁ, Helena:
Pletení z loubků. Technologie lidové výroby 3. Uherské Hradiště 1973; ŠENFELDOVÁ,
Helena: *Košikářská výroba v českých zemích*. Studie o lidové umělecké výrobě 10. Praha
1980; VONDRUŠKOVÁ, Alena: Košíkářství na Mělnicku. *Muzeum a současnost* 7,
1984, s. 73–93; SCHEUFLER, Vladimír: Přírodní pletiva, živočišné materiály
(s výjimkou textilu). In: *Domácká výroba v českých zemích*. Etnografický atlas 2. Praha
1991, s. 101–126; ŠENFELDOVÁ, Helena: *Pletení z proutí od A do Z*. Praha 1995;
ŠENFELDOVÁ, Helena: *Pletení ze slámy*. Praha 2004; ŠENFEELDOVÁ, Helena: Pří-
rodní pletiva. In: *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* 3.
Praha 2007, s. 821–824.